

HANDBOEK VOOR TOEGANKELIJKHEID

over de ergonomie van buitenruimten, gebouwen en woningen

7e druk

Maarten Wijk

Waar zouden we zijn zonder kennis van iedereen

De 7e druk van dit handboek is mede tot stand gekomen dankzij de leden van de klankbordgroep:

Renate Brentjes (Federatie van Gehandicapten Organisaties Limburg)
Harrie Dirkx (CSO)
Herman Evers (Viziris)
Jan Geurts (ZET)
Roland van Grinsven (Viziris)
Job Haug (Stedelijk Overleg Lichamelijk Gehandicapten Utrecht)
John Hekelaar (Klub Lange Mensen)
Jos Hendriks (Dwarslaesie Organisatie Nederland)
Jan Jasper Homan (CG-Raad)
Willem Jagersma (Projectbureau Toegankelijkheid)
Bert de Jong (Nederlandse Vereniging voor Slechthorenden)
Robert de Kloe (Projectbureau Toegankelijkheid)
Ita Luten (Stichting Veilig Ontwerp en Beheer)
Bart Mulder (VACPunt Wonen)
Nelleke Nelis (VACPunt Wonen)
Frans Joseph Rouppe van der Voort (Belangenvereniging van Kleine Mensen)
Frans Schuurman (CMO Flevoland)
Sia van Waveren-van Voorst (CSO)
Annemiek Waterborg (ANBO)
Bart Weggeman (Cliëntenbelang Amsterdam)

Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland

Alweer een halve eeuw is toegankelijkheid een onderwerp en alweer 17 jaar bestaat het Handboek voor Toegankelijkheid. Het verving destijds 'ons' Geboden Toegang dat in 1973 voor het eerst werd uitgegeven. Nu is er een zevende druk van het handboek.

Een boek dat een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan het denken over een voor iedereen toegankelijke omgeving: doorleefde richtlijnen voor de openbare buitenruimte, gebouwen en woningen. Het zijn richtlijnen, die in de afgelopen decennia zijn ontwikkeld en doorontwikkeld dankzij de ervaringsdeskundigheid van iedereen die in de bestaande gebouwde omgeving knelpunten ervaart en die deze knelpunten met ons en met gelieerde organisaties wilde delen.

Tot op heden wordt toegankelijkheid vooral als 'onze' zaak gezien, als typisch chronisch zieken- en gehandicaptenprobleem, dan wel een probleem van ouderen. En ja, het zijn met name deze groepen die in de bestaande omgeving voor problemen worden gesteld. Echter, wie dit handboek leest weet beter. Toegankelijkheid is in het belang van iedereen. Bouwen voor iedereen heeft de toekomst!

We zijn trots om de zevende druk van het handboek te mogen presenteren en danken de uitgever die dit mogelijk heeft gemaakt. En we danken de vertegenwoordigers van lokale gehandicaptenorganisaties, de koepel van ouderenorganisaties CSO, ANBO, Viziris, VACpunt Wonen en Projectbureau Toegankelijkheid, die net als bij eerdere edities tijdens de ontwikkeling van deze nieuwste druk hebben meegedacht.

Ten opzichte van de vorige druk hebben er inhoudelijk aanpassingen plaatsgevonden en wij zijn er van overtuigd, dat daarmee het universele belang van toegankelijkheid nog beter voor het voetlicht is gebracht. Wij hopen dat u de inhoud ter harte neemt, zodat op een dag de gebouwde omgeving daadwerkelijk voor iedereen toegankelijk is.

Fini de Paauw

Voorzitter Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland

A		B		C				
A	BEGRIP	11	B	GRENSWAARDEN	27	C	ROUTES	53
A01	Definitie	13	B01	Inleiding	29	C01	Algemeen	55
A02	Mensen	15	B02	Zien	31	C02	Voetpad	57
A03	Ergonomie	17	B03	Kijken	33	C03	Oversteekplaats	59
A04	Plekken	19	B04	Horen	35	C04	Toegang	61
A05	Buitenruimte	21	B05	Tasten	37	C05	Gang	63
A06	Gebouwen	23	B06	Welbevinden	39	C06	Helling	65
A07	Woningen	25	B07	Begrijpen	41	C07	Trap	67
			B08	Voortbewegen	43	C08	Lift	69
			B09	Keren	45	C09	Vluchtroute	71
			B10	Stijgen & dalen	47			
			B11	Staan, zitten & liggen	49			
			B12	Bedienen	51			
D	RUIMTEN	73	E	OBJECTEN	93	F	NORMEN	111
D01	Algemeen	75	E01	Algemeen	95	F01	Inleiding	113
D02	Halteplaats	77	E02	Routegeleiding	97	F02	Buitenruimte	115
D03	Parkeerplaats	79	E03	Bewegwijzering	99	F03	Gebouwen	117
D04	Zitplek	81	E04	Tekst & tekens	101	F04	Woningen	119
D05	Werkplek	83	E05	Tafels & stoelen	103	F05	Wonen & zorg	121
D06	Kookplek	85	E06	Balies & kasten	105	F06	Producten	123
D07	Slaapruimte	87	E07	Deuren & ramen	107			
D08	Toilet	89	E08	Knoppen & kranen	109			
D09	Badkamer	91						

Het **HANDBOEK** voor **TOEGANKELIJKHEID** geeft richtlijnen voor toegankelijke buitenruimten, gebouwen en woningen. Dat gebeurt in zes delen. Het boek is bestemd voor iedereen die betrokken is of betrokken kan zijn bij het ontwerp, de inrichting en het beheer van de fysieke leefomgeving.

DEEL A geeft een definitie voor het begrip toegankelijkheid en beschrijft de hiervan afgeleide begrippen, zoals praktisch, veilig, gezond en flexibel gebruik. Deel A beschrijft vervolgens hoe mensen in hun waarnemingsvermogen, begrip en handelingsvaardigheden kunnen verschillen, om duidelijk te maken, dat het zogenoemde 'kritisch gebruik' het meest vanzelfsprekende uitgangspunt is bij het vormgeven en inrichten van de fysieke leefomgeving. Ten slotte laat deel A zien, wat dit kritisch gebruik in algemene zin inhoudt voor de openbare ruimte, gebouwen en woningen. Deel A geeft inzicht in het belang van toegankelijkheid en is een 'gids' voor een goed begrip van de opbouw en inhoud van het handboek.

DEEL B beschrijft de grenswaarden voor alle omgevingsvariabelen die voor de zogenoemde ergonomische taakuitoefening in de gebouwde omgeving relevant zijn. Hierbij is het in deel A genoemde 'kritisch gebruik' als uitgangspunt gekozen.

DEEL C, D en E geven aandachtspunten voor de maatvoering en vormgeving van respectievelijk routes, ruimten en gebruiksobjecten in buitenruimten, gebouwen en woningen, die zijn gebaseerd op de grenswaarden van deel B.

DEEL F geeft een overzicht van publicaties die naast de algemene richtlijnen in dit handboek als specifieke richtlijn voor de toegankelijkheid van de openbare buitenruimte, gebouwen, woningen, woon-zorg-combinaties en producten kunnen worden gebruikt.

Samenvattend Wie is geïnteresseerd in de achtergronden en uitgangspunten van toegankelijkheid, begint met deel A. Wie de ergonomische grenswaarden van een toegankelijke omgeving wil weten en de verklaring daarvoor, gaat naar deel B. Wie direct de richtlijnen zoekt bij een bepaald onderdeel van de gebouwde omgeving, vindt die in de delen C, D en E. Wie wil weten wat naast dit handboek praktische bronnen zijn raadpleegt deel F.

A

B

C

D

E

F